

Beşikçizade Tıp ve İnsani Bilimler Merkezi (BETİM)

Doç. Dr. Hakan Ertin

1962'de Manisa'da doğdu. İstanbul Pertevniyal Lisesinden (1979) ve İstanbul Tıp Fakültesinden mezun oldu (1986). Bir süre Eminönü Belediyesinde belediye tabipliği yaptı. 2007'de İstanbul Tıp Fakültesinde tıp tarihi ve etik alanında doktorasını tamamladı ve 2014'te aynı alanda doçent unvanını aldı. Halen İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalında Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Yeşilay Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul Üniversitesi MÜZEYUM (Müze ve Kültür Miraslarının Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) Yönetim Kurulu Üyesi ve de BETİM (Beşikçizade Tıp ve İnsani Bilimler Merkezi) Genel Sekreteridir.

Tıbbın insanlık tarihi kadar eski olan serüveni, bizlere temelde sağlığın bilgisini elde tutan/tutmaya çalışan(lar) ile hasta(lar) arasındaki hem bireysel hem de sosyal bir ilişki biçimini -çoğu kez de bir iktidar ilişkisini- anlatır. Her ne kadar modern tıbbın kurucu önderlerinden Wirchow, tıbbın sosyal bir bilim olduğunu daha 1900'lü yıllarda söylemiş olsa da, tıbbın teknoloji ve sermayeye "boğulup" teknik bir mesele haline gelmesi bu durumu unutturdu. Bu unutulmuş paralel ve onu besleyen bir biçimde hekimlerin uğraş alanları bir zanaatın icrasından modern devletin öncü memurlarına daha sonra da iş adamlığına doğru evrildi. Diğer bir ifadeyle tıp, tamamen teknik bir dal olarak ve hekimle hasta arasındaki iktidar ilişkilerine farklı iktidar ilişkileri ekleyerek yoluna devam etmeyi sürdürdü. Sonuçta hem sağlık çalışanları hem de hastalar, kendi özelliklerini yitirip büyük bir çarkın sıradan dişlileri haline gelmeye başladılar.

Bu sürece bir itiraz 1930'larda Anglosakson dünyada doğan ve geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru gitgide yaygınlık kazanan "medical humanities" akımı ile ortaya çıktı. *Medical humanities* tıp mensuplarının profesyonel yönetimleriyle artık tıbbın neredeyse "nesnesi" durumuna düşmüş insanlar arasındaki boşluğu doldurmayı amaçlar. Bu bakımdan *medical humanities*'in sosyal bilimlerin değişik disiplinlerini tıpla buluşturarak sadece "hastaların" değil aynı zamanda yaptıkları faaliyetlerin mahiyetine giderek yabancılaşan sağlık çalışanlarının da özne haline gelmesine katkı sunma girişimi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak sosyal bilimlerle tıbbi kesiştirmek kolay bir iş değildir. Her iki alanın farklı metodolojileri ve bunun gölgesinde oluşan olguları ele alıp ve açıklama farklılıkları, iki alan arasında böylesine bir kesişmenin sağlanmasını güçleştirip bunu geciktirmiştir. Buna, tıp mensuplarının kendi alanlarına müdahale edilmesinden pek hoşlanmadıkları gerçeğini de ilave etmek gerekir.

Ülkemizde de tıp eğitiminde geleceğin hekimlerine yönelik bu tür metodolojik yaklaşımın ve bunun üzerinde temelleneceği kurumsal bir yapılanmanın eksikliği hissedilmeye başladı. Tıp Tarihi ve Etik alanında -ki bu alan, hâlihazırda tıbbın sosyal bilimlere açılan tek kapısıdır- çalışan birkaç akademisyenin öncülüğünde, sosyal hizmetler alanıyla ilgili bir vakıf olan Hayat Vakfı desteğiyle ülkemizin tek özerk tıp ve insani bilimler merkezi Beşikçizade Tıp ve İnsani Bilimler Merkezi (BETİM) adıyla 2012 yılında kuruldu. BETİM, teknolojik gelişmeler ve profesyonelleşme neticesinde özünde yer alan "insani" boyutu giderek yitiren tıp alanına ilişkin kaygılanan farklı branşlardan bilim insanlarını bir araya getirdi. Böylelikle, mevcut tıp fakülteleri içinde farklı bir yere sahip olan ve tıbbın sosyal bilimlere tarih ve felsefe üzerinden açılan kapısı olan *tıp tarihi ve etik* disiplini üzerinden sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji, edebiyat ve diğer disiplinler vasıtasıyla genişletme çabasına girildi.

BETİM kurulduğu ilk günden bu yana, tıp ve insani bilimler multidisiplininde ülkemizdeki yegâne kurum olarak, üstlenmiş olduğu görev doğrultusunda bilimsel faaliyetlerine devam etmektedir. Gün geçtikçe çalışmalarımıza ana eksenimize uygun, yeni yeni kulvarlar eklemekteyiz. Faaliyetlerimiz arasında, ülkemizin değerli bilim adamlarının tematik bir konu etrafında bir araya gelip yapmış oldukları konferanslar, yurt içinden ve yurt dışından birçok saygın akademisyenin konuşmacı olarak katıldığı ve tüm gün süren çalıştaylar, iki senede bir dünyanın farklı ülkelerinde biyoetik alanında çalışmalar yapan araştırmacıların katılımıyla gerçekleşen uluslararası kongreler, alanında uzman hocalar tarafından her dönemde öğrencinin ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda açılan dersler, Türkiye'de ilk defa yapılan ve ülkemizde yaşayan uluslararası sağlık öğrencilerine yönelik bir çalışma olan Uluslararası Sağlık Öğrencileri Akademisi Programı (USAP) bulunmaktadır. Ayrıca merkezimiz konferans, kongre ve akademik eğitimlerin

yanı sıra yayın faaliyetleriyle de bilimsel faaliyetlere katkıda bulunmaktadır.

Konferans ve Çalıştaylar

BETİM, kurulduğu günden bugüne, gerek yurt içinden gerekse de yurt dışından birçok yetkin ve saygın konuşmacıyı ağırlamıştır. Dünyanın lider etik merkezlerinden kabul edilen Kennedy Etik Enstitüsünden Prof. Hans-Martin Sass ve Prof. Robert Veatch, İngiltere'nin saygın biyoetik uzmanı Prof. John Harris, Almanya'da teolojik ve felsefi etik üzerine önemli çalışmaları bulunan Dr. Heike Baranzke, veri dönüşümü, ileri veri analiz teknikleri gibi bilişim alanları üzerine önemli çalışmaları bulunan Prof. Dr. Hakkı Muammer Karakaş, ahlâk felsefesi üzerine çalışmalar yapan Yrd. Doç. Dr. Hümeysra Özturan gibi birçok bilim insanı çatımız altında konferanslar vermiştir. Düzenlenen bu konferanslar ve çalıştaylarla; başta beyin ölümü, organ nakli, embriyolar üzerinde araştırma ve palyatif tıp gibi günlük tıbbi hayatta sağlık çalışanlarının sürekli yüzleştiği ahlaki/etik sorunlar ve bu durumlarda alınan kararlarla bu kararların alınmasındaki zorlukların yanı sıra ahlâkın kaynağı, tıp ve sosyoloji, büyük veri ve sağlık alanındaki uygulamaları, tıp ve sanat gibi daha çok felsefi bilgi ve merak uyandıran/gerektiren konular da ele alınmaktadır. Konferanslarda ele alınan konular mümkün olduğunca felsefi, hukuki, dini ve sosyolojik bakış açılarını içeren multidisipliner bir yaklaşımla incelenmektedir. Zira tıbbi meselelerin mezkûr yaklaşımla ele alınması bu meselelerin daha iyi kavranmasını sağlayacağı gibi ahlâken meşru çözümlerin geliştirilmesini de kolaylaştıracaktır. Yapılan konferans ve çalıştaylarda tıp etiğinin yanı sıra tıp tarihi konuları da ele alınmaktadır. Zira tıp tarihi, tıp ve beşeri bilimlerin kesiştiği önemli alanlardan biridir. Bu bağlamda, ülkemizin önemli plastik cerrahlarından ve tıp tarihçilerinden biri olan Prof. Dr. İbrahim Yıldırım ve yine ülkemizin önemli jinekologlarından ve aynı zamanda bilim tarihçilerinden biri olan Prof. Dr. Aykut

Kazancıgil tıp tarihi konferansları çerçevesinde merkezimizde konferans vermiş isimlerden birkaçıdır.

Uluslararası Kongreler

“International and Interdisciplinary Conference on Health, Culture, and the Human Body” başlığı altında düzenlediğimiz kongre ile tıp ve insani bilimler alanlarında önde gelen bilim insanlarıyla buluşmaktayız. İki senede bir düzenlediğimiz bu kongrelerin ilki 2010 yılında Almanya İntegrasyon Bakanı Maria Böhrer, İstanbul Üniversitesi Rektörü Yunus Söylet ve Johannes Gutenberg Üniversitesi Rektörü Georg Kraush himayelerinde Almanya’da gerçekleştirilmiştir. Bu kongrelerin ikincisi 2012 yılında ve üçüncüsü de 2014 yılında BETİM’in ev sahipliğinde, Bremen Üniversitesi ve Leibniz Enstitüsü ortaklığıyla İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Eylül 2016’da Almanya’nın Bremen kentinde gerçekleştirdiğimiz serinin dördüncü kongresinde göçmenlik, sağlık ve etik konuları dünyanın farklı ülkelerinden katılımcılarla iki gün süren konuşmalar ve tartışmalarla ele alınmıştır. Ayrıca serinin beşinci kongresinin 2018 yılında Oxford Üniversitesi Ethox Bıyoetik Araştırmaları Merkezinde yapılması kararlaştırılmıştır.

BETİM Dersleri

Yapılan konferans, çalıştay ve kongrelerin yanı sıra merkezimizde alanında uzman hocalar tarafından her dönemde öğrencinin ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda dersler açılmaktadır. Bu derslerden bazıları şu şekildedir: Tıp Etiğinin Güncel Konuları, Tıpta Felsefe ve Etik, Tıp Etiğinde Sorunlu Alanlar, Kültürel Arası Tıp, Klinik Etik Vaka Analizleri, Bioethics: Humans and Animals in Research, Consumption and The Environment, Beyin Felsefesine Giriş ve Arapça Tıbbi Metinlere Giriş. Bu derslerle amaçlanan, başta özerklik/otonomi kavramının tıp etiğindeki anlamı, hayatın başlangıcında ve sonunda karşılaşılan etik sorunlar, yoğun bakımda ölüm, yardımla üreme teknikleri, cinsellik etiği, etik açıdan organ nakli ve bağışı, intihar, yardımla intihar ve diğer psikiyatri etiği konuları gibi tıp etiğinin güncel ve sorunlu alanlarında katılımcıları düşünmeye sevk etmektir. Bununla birlikte, katılımcılara tıbbi etik problemleri teşhis etme, analiz etme ve etik açıdan kabul edilebilir bir karara, argümanlarla ulaşmayı öğretmek; farklı kültürlerde tartışılan farklı tedavi metotlarını ve bu metotların kültürel arka planını araştırarak tıbbi yaklaşımların Türkiye’deki tıp uygulamalarına nasıl aktarılacağı ya da aktarılıp aktarılamayacağı üzerine fikir alış-verişinde bulunmak da bu derslerle ulaşılmak istenen hedeflerden bazılarıdır.

Uluslararası Sağlık Öğrencileri Akademisi Programı - USAP

Türkiye’de ilk defa yapılan ve ülkemizde yaşayan uluslararası sağlık öğrencilerine yönelik bir çalışma olan Uluslararası

Sağlık Öğrencileri Akademisi Programı (USAP); Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın katkılarıyla Türkiye’de yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve kültürel donanımlarının güçlendirilmesini, ilgi ve çalışma alanlarına ilişkin yeni olanakların sunulmasını hedefleyen bir eğitim programıdır. Program kapsamında sağlık tarihi, sağlık etiği, sağlık antropolojisi, sağlık felsefesi, sağlık ekonomisi, sağlık ve tıp sosyolojisi, sağlık kültürü ve halk sağlığı gibi 15 alanda 40 farklı ders yapılmaktadır. Bu programla BETİM, ülkemizde sağlık bilimleri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin akademik, sosyal ve kültürel donanımlarını güçlendirmek, üniversite eğitimlerini destekleyici eğitim programı ile takviye etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle ülkemiz arasında her alanda kalıcı ve sürdürülebilir ilişkilere sahip olma ve bu öğrencilerin buldukları üniversiteye, ülkemize, toplumumuza, kültürümüze ve dilimize yakınlık kurmalarını sağlamak ve aidiyet duygularını güçlendirmek de programın hedefleri arasındadır.

Çalışma Grupları

Öte yandan şu an merkezimizde Afrika Araştırmaları Çalışma Grubunun kuruluş hazırlığı yapılmaktadır. Afrika kıtasındaki sağlık alanındaki sorunlarına dikkat çekmek amacıyla oluşturulacak olan bu çalışma grubu, Afrika’daki sağlık sorunlarıyla ilgili bilimsel araştırmalar ve incelemeler yapmayı ve araştırma sonuçlarını yayınlamayı, ilgili konularda ulusal ve uluslararası seminer, konferans ve çalıştaylar gerçekleştirmeyi ve bu alanda araştırma yapmak isteyen ve ülkemizde eğitim gören Afrikalı öğrencilerle bilim adamlarını bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Bu şekilde Afrikalı öğrencilerin Türk sağlık sistemi ile eğitimini daha iyi tanıyıp analiz etmesi ve olumlu yanlarını ülkelere taşımaları, bizlerin de o ülkelerin sistemlerini ve çözümlerini tanımamız amaçlanmaktadır.

Yayınlar

Merkezimiz; kongre, konferans ve akademik eğitim programlarının yanı sıra yayın faaliyetleriyle de bilimsel faaliyetlere katkıda bulunmaktadır. Bu yayınlar arasında BETİM kitaplığının da ilk kitabı olan, düzenlediğimiz kongrelerden seçtiğimiz makalelerin basıldığı Kongre Kitabı; yılda iki defa yayımlanan uluslararası hakemli dergimiz Journal of Health and Culture; tıp tarihi, tıp etiği ve ilgili alanlardaki müstesna hocalarımıza saygının bir ifadesi olan BETİM Armağan Kitaplar Serisi; nitelikli lisansüstü tezlerin basıldığı BETİM Tez Serisi; merkezimizde yapılan konuşmaların derlendiği BETİM Konferansları Serisi; halk sağlığı konularında toplumu bilgilendirme amaçlı BETİM Herkes İçin Sağlık Serisi’ne ait kitaplar bulunmaktadır. “*Health, Culture and The Human Body*” kongrelerinden seçtiğimiz makalelerin basıldığı “*Health, Culture*

and Human Body: Epidemiology, Ethics and History of Medicine, Perspectives from Turkey and Central Europe” kongre kitabımız İlhan İlkılıç, Hakan Ertin, Rainer Brömer ve Hajo Zeeb’in editörlüğünde basılmış olup serinin ikinci kitabının hazırlığı yapılmaktadır.

BETİM’in yeni uluslararası hakemli dergisi *Journal of Health and Culture* İngilizce olarak Haziran 2016 yılında yayın hayatına başladı. Şimdilik yılda iki kez yayımlanacak olan dergimiz en kısa sürede ulusal ve uluslararası indekslere girmeyi hedeflemektedir. Tıp tarihi, tıp etiği ve ilgili alanlarda müstesna hocalarımıza saygının bir ifadesi olan BETİM Armağan Kitaplar Serisi’nin ilk kitabı olan “Nuran Yıldırım Armağan Kitabı-Tıp Tarihinin Peşinde Bir Ömür”, Prof. Dr. Nuran Yıldırım adına hazırlanmıştır. Nuran Hoca’nın dostlarından meslektaşlarından ve akademik çevresinden derlediğimiz bu armağan kitap beş ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünde kıymetli hocamızın mesleki kariyeri üzerine gerçekleştirilen bir söyleşi ile bir bibliyografya yer alıyor. Çalışmanın ikinci kısmını Nuran Hoca’ya ithafen yazılmış “dostluk yazıları” oluşturuyor. Bunun akabinde gelen bölümlerde ise tıp tarihi, tıp etiği ve modernleşme temalı makaleler yer almakta. BETİM Armağan Kitap Serisinin ikinci kitabı sağlık haberciliği, iletişim ve etik, üreme, çocuk sağlığı, anne sağlığı, nüfus politikaları ve öjeni başlıklı makalelerden oluşacak olan “İnci Hot Armağan Kitabı” çalışması editörler Hakan Ertin ve Elif Vatanoğlu tarafından başlanmıştır.

Merkezimizde yapılan konuşmaların derlendiği ve *BETİM Konferansları Serisi* adını verdiğimiz seriyi, ülkemizin değerli bilim adamı Prof. Dr. Hakkı Muammer Karakaş’ın BETİM’de vermiş olduğu “Büyük Veri, Endüstriyel İnternet ve Sağlık Alanındaki Uygulamaları” başlıklı konferansın içeriğini yazıya geçirdiğimiz bir kitap ile başlattık. Yrd. Doç. Dr. Hümeysra Özturan’ın “Felsefi Bir Problem Olarak Ahlakın Kaynağı” başlıklı konferansı ile Prof. Dr. Werner Friedrich Kummel’in “Tıp ve Nasyonal Sosyalizm” başlıklı BETİM’de vermiş oldukları konferanslar serinin ikinci ve üçüncü kitapları olarak yayıma hazırlanmaktadır. Nitelikli lisansüstü tezlerin basıldığı BETİM Tez Serisi kapsamında ise BETİM’in faaliyet ve çalışma alanlarına uygun lisansüstü tezleri basmayı planlamaktayız. Bu serinin ilk kitabı olarak 2015’te, Uzm. M. Kemal Temel’in yüksek lisans tez çalışmasından yola çıkarak yazmış olduğu “Gelmis Geçmiş En Büyük Katil: 1918 İspanyol Gribi” adlı kitabını yayımlamış bulunmaktayız. BETİM Herkes İçin Sağlık Serisi’nin ilkleri olan Prof. Dr. Ali İhsan Taşçı’nın hazırlamış olduğu “Cinsel Eğitim”, “Cinsel Sağlık” ve “Prostat Hastalıkları” kitaplarıyla tıp etiği alanının temel kitaplarından biri olan “Principles of Biomedical Ethics’in” M. Kemal Temel tarafından yapılan Türkçe tercümesi en kısa zamanda BETİM Kitaplığındaki yerlerini alacaklardır.